

ปัญหาการตีความและผลบังคับตามกฎหมายของข้อตกลงเกี่ยวกับ การกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์

ศิริภัสสรณ์ องอาจ *

รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาหลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการเช่าซื้อรถยนต์ และการทำข้อตกลงกำหนดความรับผิด หลักเกณฑ์พื้นฐานเพื่อพิจารณาในการคำนวณเพื่อกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์ ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการเรียกค่าเสียหายและความรับผิดตามสัญญาเช่าซื้อของผู้เช่าซื้อตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศเกิดการผิดสัญญาเช่าซื้อ รวมทั้งศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ตลอดจนศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การตีความและผลบังคับตามกฎหมายของข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ที่เกิดขึ้น เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

จากการศึกษา พบว่า เกิดปัญหาเกี่ยวกับการตีความและผลบังคับตามกฎหมายของข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ในประการต่าง ๆ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายในกรณีสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ไม่ระบุ ประการที่สอง ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายกรณีสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ระบุ ประการที่สาม ปัญหาความรับผิดในค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ประการที่สี่ ปัญหาการนำสืบและการพิสูจน์ความเสียหายเพื่อเรียกค่าเสียหาย และประการสุดท้าย ปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการทำข้อตกลงเกี่ยวกับความรับผิดในความเสียหาย ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลทำให้ฝ่ายผู้บริโภคมักเป็นฝ่ายเสียเปรียบผู้ประกอบการที่เป็นผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์ ผู้เช่าซื้อจะได้รับความเป็นธรรมเมื่อตนจะถูกฟ้องเป็นคดีความและศาลได้พิพากษาตัดสินแล้วเท่านั้น ซึ่งเมื่อยังไม่มี ความชัดเจนในเรื่องหลักเกณฑ์การกำหนดความรับผิด ย่อมก่อให้เกิดภาระต่อทั้งโจทก์และจำเลยที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นต่อศาลสูง และทำให้เสียเวลาในการรอคำ

* นักศึกษาลัทธิสุตธาตนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปริติ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

พิพากษาของศาลสูงต่อไป ทั้งเป็นผลเสียต่อศาลในกรณีที่จะต้องใช้บุคลากรและต้นทุนค่าใช้จ่ายในด้านอื่น ๆ อย่างไม่จำเป็น

1. บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันมีการแข่งขันในด้านการค้ากันสูงมาก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ที่ในยุคสมัยนี้มักจะพยายามสนองตอบความต้องการของตนเองเพื่อให้ได้รับความสะดวกสบาย และควมมีหน้ามีตาในสังคม โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับว่าคุ้มค่าสำหรับจำนวนเงินที่ต้องเสียไปหรือไม่ อีกทั้ง อาจมองข้ามปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาทั้งกับตนเองและปัญหาต่อสังคม ซึ่งนโยบายของรัฐบาลก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ประชาชนตัดสินใจที่จะบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยเพิ่มสูงขึ้น อย่างเช่นกรณี โครงการรถยนต์ใหม่คันแรกที่ทำให้สิทธิแก่ผู้ซื้อรถยนต์ตามเงื่อนไขที่กำหนดมีสิทธิได้รับคืนภาษีสรรพสามิตจำนวนสูงสุดถึง 100,000 บาท โดยจะคืนภาษีเมื่อครอบครองรถยนต์ครบหนึ่งปีไปแล้ว จึงนับเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจในการซื้อรถยนต์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในช่วง 16 กันยายน 2554 ถึง 31 ธันวาคม 2555 (www.thanonline.com 13 กันยายน 2554) จากสภาพปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดการจัดทำสัญญาเช่าซื้อระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น โดยสืบเนื่องมาจากการที่ผู้บริโภคบางกลุ่มซึ่งไม่ได้มีความพร้อมในการเป็นเจ้าของรถยนต์ได้ตัดสินใจเข้าทำนิติกรรมเพื่อให้ได้ครอบครองรถยนต์ เพราะการทำสัญญาเช่าซื้อเป็นไปในลักษณะที่ง่ายหรือเอื้ออำนวยต่อการให้ผู้บริโภคเป็นหนี้ จึงก่อให้เกิดปัญหาต่อผู้บริโภคเหล่านั้นตามมา นอกจากนี้ในการทำสัญญาเช่าซื้อที่บางกรณีผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจเป็นผู้เสียเปรียบเพราะอยู่ในสถานะที่ด้อยการศึกษามากกว่า และขาดประสบการณ์เมื่อเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ให้เช่าซื้อ และพบอยู่เสมอว่าสัญญาเช่าซื้อจะมีข้อความที่กำหนดเงื่อนไขและความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อ ให้ต้องรับภาระเกินสมควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญา ค่าปรับ ดอกเบี้ยผิดนัด เป็นต้น

การศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาการตีความและผลบังคับตามกฎหมายของข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ จึงเป็นการศึกษาเพื่อหามาตรการทางกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับทั้งผู้ให้เช่าซื้อและผู้เช่าซื้อ ซึ่งไม่เพียงแต่การออกเป็นประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 เท่านั้น ที่จะใช้เป็นเครื่องมือป้องกันปัญหาดังกล่าว รัฐควรมีมาตรการที่ชัดเจนในการควบคุมการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ รวมถึงการตรากฎหมายเพื่อบังคับใช้เมื่อมีการทำผิดสัญญาเช่าซื้อแล้ว ซึ่งกฎหมายเกี่ยวกับการเช่าซื้อในปัจจุบันนั้น ไม่สามารถใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุมเพียงพอ

2. หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการเช่าซื้อรถยนต์ และการทำข้อตกลงกำหนดความรับผิดชอบหากเกิดการผิดสัญญาเช่าซื้อ

2.1 หลักการ แนวคิด เกี่ยวกับการเช่าซื้อ และการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์

สภาพของสัญญาเช่าซื้อในอดีตมีรากฐานของแนวความคิดตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา ซึ่งเป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ว่าอยู่บนรากฐานของเจตนาของบุคคล เจตนาเป็นแหล่งกำเนิดและเป็นมาตรการของสิทธิการที่กล่าวหาว่าเจตนามีความศักดิ์สิทธิ์นี้ไม่ได้หมายความว่าเจตนาเป็นอิสระที่จะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่เจตนาต้องการเท่านั้น แต่เป็นหลักที่ให้ความสำคัญแก่เจตนาถึงขนาดกล่าวได้ว่าที่ไหนไม่มีเจตนาที่นั่นก็ไม่มีสิทธิด้วย บุคคลทุกคนมีอิสระที่จะผูกมัดตนเองต่อผู้อื่นตามที่ตนต้องการ เจตนาเป็นตัวก่อให้เกิดสัญญาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสัญญา โดยหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา เป็นผลมาจากแนวความคิดของหลักปัจเจกชนนิยม และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ต่อมาแนวความคิดเกี่ยวกับสภาพของสัญญาเช่าซื้อในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากแนวความคิดเดิมที่มีรากฐานอยู่บนหลักความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา และเสรีภาพในการทำสัญญา เนื่องจากหลักกฎหมายเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญาที่นักกฎหมายคิดกันว่าหากศาลหรือรัฐไม่เข้าแทรกแซงการทำสัญญาของคู่สัญญาแล้วจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของคู่สัญญานั้นหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ แต่กลับทำให้คู่สัญญาที่มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจสูงกว่าแสวงหาประโยชน์อันไม่เป็นธรรมในการทำสัญญาอันทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย โดยสภาพของสัญญามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เสรีภาพในการทำสัญญาจะมีได้ก็ต่อเมื่อคู่สัญญามีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ สัญญาที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาที่มีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกันได้ส่งผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมในสังคมและเศรษฐกิจทำให้สัญญาในรูปแบบใหม่เกิดขึ้นในแบบของสัญญามาตรฐาน หรือสัญญาสำเร็จรูป

2.2 การเสี่ยงภัยของผู้ให้เช่าซื้อรถยนต์

ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อตราความเสี่ยงภัยสูงภายหลังจากได้ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์กับผู้เช่าซื้อ และได้มอบรถยนต์ที่เช่าซื้อให้ผู้เช่าซื้อได้ครอบครอง แม้ว่ากรรมสิทธิ์ในรถนั้นจะยังเป็นของผู้ให้เช่าซื้อก็ตาม ผู้เช่าซื้ออาจใช้รถอย่างไม่บำรุงรักษาหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอ ทำให้รถยนต์อยู่ในสภาพชำรุดเสียหายมากอันเป็นเหตุให้รถยนต์เสื่อมราคาลงอย่างรวดเร็ว หรือไม่เก็บรักษาให้ดีจนทำให้ถูกโจรกรรมไป โดยผู้เช่าซื้อมีฐานะทางการเงินไม่ดีพอ หรือกรณีที่เกิดอุบัติเหตุทำให้รถยนต์เกิดความเสียหาย และหากกรณีอุบัติเหตุร้ายแรงถึงขนาดทำให้ผู้เช่าซื้อถึงแก่ชีวิตย่อมทำให้ผู้ให้เช่าซื้อฟ้องร้องบังคับคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้เช่าซื้อโดยเรียกเอาจากทายาทได้ค่อนข้างยาก

2.3 ประโยชน์ที่ผู้เช่าซื้อรถยนต์ได้รับจากสัญญาเช่าซื้อ

หลังจากทำสัญญาเช่าซื้อแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องส่งมอบรถยนต์ให้แก่ผู้เช่าซื้อในระยะเวลาอันสมควร เพื่อให้ผู้เช่าซื้อได้ใช้สอยหรือได้รับประโยชน์จากรถยนต์ที่เช่าซื้อ เพื่อผู้เช่า

ซื้อจะผ่อนชำระค่าเช่าซื้อให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อต่อไป โดยผู้เช่าซื้อจะได้รับประโยชน์จากการได้ครอบครองรถยนต์คันที่ทำสัญญาเช่าซื้อโดยไม่ต้องชำระราคารถยนต์ทั้งหมดเต็มจำนวนให้แก่เจ้าของรถยนต์ก็สามารถนำรถยนต์มาครอบครองใช้สอยได้เสมือนหนึ่งตนเป็นเจ้าของ

2.4 หลักการ แนวคิดในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาและการกำหนดข้อตกลงเรื่องเบี้ยปรับ

เมื่อลูกหนี้ทำผิดหน้าที่ตามข้อตกลงอันเป็นการผิดสัญญาเช่าซื้อรถยนต์และเจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย ทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้ตามสัญญาหรือตามกฎหมาย ซึ่งสิทธิเรียกค่าเสียหายเป็นทางแก้ที่กฎหมายได้บัญญัติไว้สำหรับเจ้าหนี้ โดยถือเป็นการเรียกเอาค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งได้รับความเสียหายจากการที่ลูกหนี้มิได้ปฏิบัติตามชำระหนี้ให้สมบูรณ์ตามมูลหนี้และเพื่อที่จะให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์เช่นเดียวกับมีการชำระหนี้โดยสมบูรณ์ ค่าเสียหายที่มีสิทธิเรียกได้ เป็นค่าเสียหายที่เป็นมูลฐานแห่งการฟ้องคดี แบ่งออกเป็น 3 กรณีด้วยกัน ได้แก่ ค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่ชำระหนี้ ค่าเสียหายอันเกิดจากการชำระหนี้บกพร่อง และค่าเสียหายอันเกิดจากการบอกเลิกสัญญา ส่วน “เบี้ยปรับ” ถือเป็นค่าเสียหายพิเศษประเภทหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากมีข้อสัญญากำหนดเงื่อนไขว่า ลูกหนี้จะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเป็นเบี้ยปรับเมื่อตนไม่ชำระหนี้หรือชำระหนี้ให้ถูกต้อง ดังนั้น โดยสภาพของเบี้ยปรับจึงมีลักษณะเป็นการกำหนดค่าเสียหายในเชิงลงโทษ (Punitive Damages) แก่ลูกหนี้ที่กระทำผิดสัญญาโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความเสียหายแท้จริงที่เจ้าหนี้ได้รับ

2.5 หลักเกณฑ์พื้นฐานเพื่อพิจารณาในการคำนวณเพื่อกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์ การกำหนดค่าเสียหายได้ก็ต่อเมื่อลูกหนี้ได้กระทำผิดหน้าที่ เช่น ไม่ชำระหนี้หรือผิดนัดชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ตรงตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ เป็นต้น และแม้ว่าลูกหนี้จะได้กระทำผิดหน้าที่ของตนก็ตามมิใช่ว่าเจ้าหนี้จะเรียกค่าเสียหายได้ทุกกรณีไป เจ้าหนี้จะเรียกค่าเสียหายได้ก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของลูกหนี้ โดยความเสียหายนั้นต้องเป็นเรื่องความเสียหายที่พิสูจน์ได้

3. มาตรการทางกฎหมายในการเรียกค่าเสียหายและความรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อของผู้เช่าซื้อตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

ผู้เขียนได้ทำการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเรียกค่าเสียหายและความรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อของผู้เช่าซื้อตามกฎหมายไทย หลักกฎหมายลักษณะสัญญาเช่าซื้อ การทำข้อตกลงระหว่างผู้ให้เช่าซื้อกับผู้เช่าซื้อรถยนต์เกี่ยวกับการชำระค่าเช่าซื้อและการเรียกค่าเสียหายและผลบังคับตามข้อตกลง และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการฟ้องคดีการนำสืบ และภาระการพิสูจน์ความเสียหายเพื่อกำหนดค่าเสียหาย พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 นอกจากนี้ ยังได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการเรียก ค่าเสียหายและความรับผิดตามสัญญาเช่าซื้อของผู้เช่าซื้อกฎหมายต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศ อังกฤษ และประเทศออสเตรเลีย ดังนี้

3.1 มาตราการทางกฎหมายในการเรียกค่าเสียหายและความรับผิดตามสัญญาเช่าซื้อของผู้เช่าซื้อตามกฎหมายไทย

3.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การกำหนดหน้าที่นำสืบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีบทบัญญัติกำหนดเกี่ยวกับหน้าที่การนำสืบของคู่ความในการ พิจารณาคดีไว้ว่า “คู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตน ให้คู่ความ ฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น แต่ถ้ามีข้อสันนิษฐานไว้ในกฎหมายหรือมีข้อสันนิษฐาน ที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความ ฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐาน นั้นครบถ้วนแล้ว” ภาระการพิสูจน์ความเสียหายเพื่อกำหนดค่าเสียหาย ในการพิจารณาคดีแพ่ง นั้น เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้ยื่นคำให้การแล้ว จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในระยะเวลา ที่กำหนดไว้ตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ถ้าจำเลยขาดนัด ยื่นคำให้การ ให้โจทก์มีคำขอต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่ระยะเวลาที่กำหนดให้จำเลยยื่น คำให้การได้สิ้นสุดลง เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยขาดนัด ถ้าโจทก์ไม่ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสีย จากสารบบความ ถ้าโจทก์ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาล มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัด แต่ถ้าศาลมีเหตุสงสัยว่าจำเลยจะไม่ทราบหมายเรียก ให้ยื่นคำให้การ ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้มีการส่งหมายเรียกใหม่ โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่น แทนและจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่เห็นสมควรเพื่อให้จำเลยได้ทราบหมายเรียกนั้นก็ ได้ ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การมิได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการกำหนดจำนวนเงินตามคำขอ บังคับของโจทก์ ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินอันไม่อาจกำหนดจำนวน ได้โดยแน่นอน ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่น มาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น

3.1.2 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัตินี้ ให้ความคุ้มครองคู่สัญญาในขณะที่ทำสัญญาหรือเมื่อมีการทำสัญญาแล้ว โดยให้ศาลมีอำนาจ ที่จะปรับลดความรุนแรงของการเอาเปรียบกันทางสัญญาลงได้ตามสมควร โดยได้วาง แนวทางในการใช้ดุลยพินิจของศาลให้พิจารณาได้จากพฤติการณ์ทั้งปวง รวมทั้งให้พิจารณาจาก ความสุจริต อำนาจต่อรอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ ความสันทัดัดชัดเจน ความ คาดหมาย แนวทางที่เคยปฏิบัติ ทางเลือกอย่างอื่น และทางได้เสียทุกอย่างของคู่สัญญาตามสภาพ

ที่เป็นจริง ปกติประเพณีของสัญญาชนิดนั้น เวลาและสถานที่ในการทำสัญญาหรือในการปฏิบัติ ตามสัญญา การรับภาระที่หนักกว่ามากของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่าย

3.1.3 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติ ฉบับนี้ มีความมุ่งหมายที่จะให้มีการคุ้มครองผู้บริโภคเพิ่มขึ้น โดยกำหนดสิทธิของผู้บริโภคอันจะ ได้รับความคุ้มครองให้ได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งผู้บริโภค ให้หมายความรวมถึง ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการ ชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจ เพื่อซื้อสินค้าหรือรับบริการ และรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการ จากผู้ประกอบการโดยชอบแม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม โดยได้กำหนดสิทธิของผู้บริโภค ไว้ คือ “สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา”

3.1.4 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่ารถยนต์และ รถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 ประกาศฉบับนี้ กำหนดหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภค โดยกำหนดว่าต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสำระสำคัญและเงื่อนไขตามที่ประกาศกำหนด เช่น ผู้ให้เช่าซื้อ มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ในกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ใช้เงินรายงวดที่ค้างชำระนั้น ภายในเวลาอย่างน้อย สามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อได้รับหนังสือ และผู้เช่าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าว นั้น และข้อกำหนดว่า กรณีผู้ให้เช่าซื้อมีความประสงค์จะนำเงินค้างงวดของผู้เช่าซื้อมาหักชำระ ค่าเบี้ยปรับค่าใช้จ่ายในการทวงถาม ค่าติดตามรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อ ค่าทนายความและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยการที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อ หรือการกลับเข้า ครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่เช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อ เนื่องจากมีการบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้เช่าซื้อทราบเพื่อนำเงินจำนวนนั้นมาชำระถ้าผู้เช่าซื้อชำระเงิน ดังกล่าวภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง ผู้ให้เช่าซื้อจะถือว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระเงินงวดนั้น ไม่ได้ เป็นต้น

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการเรียกค่าเสียหายและความรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อ ของผู้เช่าซื้อตามกฎหมายของต่างประเทศ

3.2.1 มาตรการตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ

หลักกฎหมายในเรื่องเช่าซื้อที่มีรูปแบบที่ชัดเจนจากคำพิพากษาศาลสูงสุดในประเทศ อังกฤษในคดี Helby V. Mathew (1895) AC 4471 ซึ่งจากคำพิพากษาดังกล่าวนี้นี้เป็นที่กล่าว ขานกันว่าคดี Helby V. Mathew (1895) AC 4471 เป็นต้นกำเนิดของสัญญาเช่าซื้อ ต่อมาได้มี การตราพระราชบัญญัติเช่าซื้อ(Hire-Purchase Act) บัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับกับสัญญาลักษณะเช่า ซื้อ และการซื้อขายโดยให้สินเชื่อโดยในเบื้องต้นมุ่งให้ความคุ้มครองผู้ให้เช่าซื้อจึงทำให้หลัก กฎหมายเช่าซื้อถือเป็นเรื่องของการซื้อขายโดยมีเงื่อนไขเรื่องสิทธิยัดหวงในทรัพย์สินที่เช่าซื้อจึง

มีการนำหลักกฎหมายเรื่องการส่งมอบการครอบครองและการให้สิทธิในการเลือกซื้อมาใช้บังคับ เพื่อมิให้กรรมสิทธิ์โอนไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายขณะทำสัญญา

3.2.2 มาตรการตามกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย

ในประเทศออสเตรเลีย มีการตราพระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. 1959 (Hire – Purchase Act 1959) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมธุรกรรมเช่าซื้อและซื้อขายโดยผ่อนชำระ ในมลรัฐ Queensland ซึ่งบุคคลที่กฎหมายคุ้มครองตามกฎหมายดังกล่าว คือ ผู้เช่าซื้อที่เข้าทำสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งอยู่ภายใต้กฎบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยรวมถึงสัญญาซื้อขายโดยผ่อนชำระ และ ภายใต้พระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. 1959 (Hire – Purchase Act 1959) ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการกำหนดสิทธิ และหน้าที่ของผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อตามกฎหมายระหว่างกัน และกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไว้ด้วย

4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์

ตามที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาวิจัยโดยได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 และบทที่ 3 ว่า ในการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์นั้น เป็นการประกอบธุรกิจการค้าที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งปกติ ได้แก่ ฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการได้จัดทำสัญญาเช่าซื้อขึ้นเป็นแบบฟอร์มมาตรฐานที่กำหนดรายละเอียดของ เงื่อนไข ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายไว้ล่วงหน้า หรือที่เรียกกันว่า “สัญญาสำเร็จรูป” ดังนั้น หากมีการทำสัญญากันระหว่างผู้ให้เช่าซื้อกับผู้เช่าซื้อ ก็จะใช้รายละเอียดข้อกำหนด เงื่อนไขภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของคู่สัญญาตามแบบฟอร์มมาตรฐานที่จัดเตรียมไว้ ในการเข้าทำสัญญาจึงจะไม่มี การเจรจาเพื่อเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของแต่ละฝ่ายกันอีก และหากคู่สัญญาซึ่งตามปกติจะเป็นฝ่ายผู้บริโภคไม่ยอมรับเงื่อนไขของสัญญาตามที่กำหนด สิ่งเดียวที่ผู้บริโภคสามารถทำได้ คือ การปฏิเสธที่จะทำสัญญานั้น และหากผู้บริโภคยังคงประสงค์ที่จะเข้าทำสัญญาเช่าซื้อขึ้นอีก จะต้องไปติดต่อหาผู้ประกอบการ ให้เช่าซื้อรายอื่น ซึ่งก็มักจะพบกับประเพณีปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ แม้ว่าผู้บริโภคหรือผู้ประสงค์จะเข้าทำสัญญาเช่าซื้อ จะมองหาผู้ประกอบการรายใหม่ ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเข้าทำสัญญาซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานที่มีรายละเอียดข้อกำหนดในทำนองเดียวกัน เพียงแต่อาจจะแตกต่างกันบ้างในสาระสำคัญเพียงเล็กน้อย

จากการศึกษา ผู้เขียน พบว่าแม้ในปัจจุบันรัฐจะมีการออกกฎหมายมาคุ้มครองผู้บริโภคในกรณีของการเข้าทำธุรกรรมกับผู้ประกอบการในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 หรือแม้กระทั่ง การออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นมาตรการในการควบคุมข้อกำหนดของการทำสัญญาเช่าซื้อ

และคุ้มครองผู้บริโภคที่อาจถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการหรือผู้ประกอบการธุรกิจด้วยการจัดทำสัญญาในลักษณะของสัญญาสำเร็จรูปก็ตาม แต่เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบ หรือประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ยังไม่ครอบคลุมถึงปัญหาอันเกิดจากการบังคับตามข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ได้ในทุกกรณี และประการสำคัญอย่างยิ่ง กฎหมาย ระเบียบ หรือประกาศต่าง ๆ ดังกล่าว ยังมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ หรือแนวทางในการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางให้ศาลใช้ในการพิพากษาคัดสินคดี ดังนั้น จึงก่อให้เกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับข้อสัญญาเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์ขึ้น จนเป็นคดีความฟ้องร้องสู่กระบวนการยุติธรรมทางศาลในปัจจุบัน

5. ข้อเสนอแนะ

จากการที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ทำให้ทราบถึงสาเหตุ ความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา ตลอดจนแนวความคิด นโยบาย รวมถึงมาตรการทางกฎหมายในเรื่องดังกล่าวที่ยังคงมีปัญหาในการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อให้สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหา ดังต่อไปนี้

ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาที่เกิดจากข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์นั้น เมื่อยังไม่มีมาตรการที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการตีความและนำมาบังคับใช้เมื่อเกิดการผิดสัญญาได้อย่างชัดเจนแล้ว จึงควรสร้างหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนขึ้นมาเพื่อกำหนดให้ใช้ทั้งในการจัดทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ให้เป็นรูปแบบมาตรฐานแบบเดียวกันทั้งหมด และสร้างหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายเมื่อเกิดการผิดสัญญาเช่าซื้อรถยนต์แล้ว นอกจากนี้ควรจัดให้มีคณะกรรมการกลางในการควบคุมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรถยนต์ที่เช่าซื้อ เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายมีสาเหตุมาจากข้อเท็จจริงที่ไม่ยุติหรือไม่แน่ชัด หลักเกณฑ์ตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ต้องจัดทำขึ้นจากหลายฝ่าย หลายหน่วยงานในรูปแบบที่แตกต่างกันตามอำนาจหน้าที่ โดยผู้เขียนขอชี้แจงรายละเอียด ดังนี้

5.1 ปัญหากรณีสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ไม่ระงับและปัญหากรณีสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ระงับแล้วนั้น อยู่ในส่วนการตีความตามกฎหมายของข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ซึ่งการจะเรียกค่าเสียหายทั้งสองส่วนนี้ นอกจากเป็นค่าเสียหายที่ระบุไว้ในข้อตกลงตามสัญญาให้เรียกได้แล้ว จะต้องเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และมีสิทธิเรียกได้ไม่เกินตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับส่วนนี้ แบ่งการเสนอแนะเป็น

5.1.1 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5.1.1.1 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าเสียหาย คือ มาตรา 573 ผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดก็ได้ ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่เจ้าของ โดยเสียค่าใช้จ่ายของตนเอง

เมื่อมีการส่งมอบแล้วถือว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิบอกเลิกแล้ว ต้องให้อีกฝ่ายกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม เงินที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับมาแล้วก็ต้องคืนโดยบวกดอกเบี้ยกลับไปให้ และให้ฝ่ายผู้เช่าซื้อใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าสัญญามีกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทนก็ให้ใช้ตามนั้น ตามมาตรา 391 เมื่อปัญหาที่พบ คือ ค่าแห่งการใช้ทรัพย์สินที่ผู้ให้เช่าซื้อมักจะเรียกมาในจำนวนที่สูง เสมือนเป็นการเอาเปรียบผู้เช่าซื้อซึ่งไม่มีความสามารถผ่อนค่าเช่าซื้อต่อและนำรถมาคืนเพื่อเลิกสัญญา เมื่อในมาตรา 391 วรรคสามตอนท้าย ได้ระบุไว้ว่า “ในสัญญามีกำหนดว่าให้ใช้เงินตอบแทน ก็ให้ใช้ตามนั้น” ประกอบกับมีคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่มีอำนาจตามพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอแนะให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา กำหนดให้มีการจัดทำตารางราคาควบคุมจำนวนหนี้ที่ต้องชำระเมื่อมีการคืนรถให้ชัดเจน โดยระบุตามระยะเวลาที่ผู้เช่าซื้อได้ครอบครอง จัดทำเป็นตารางล่วงหน้าแนบท้ายสัญญาเช่าซื้อไว้ในขณะทำสัญญา คำนวณตั้งแต่เดือนแรกที่ทำสัญญาจนครบกำหนดเวลาที่ผ่อนชำระค้างงวดตามสัญญา กำหนดเป็นค่าใช้ทรัพย์สินในกรณีผู้เช่าซื้อคืนรถหรือถูกยึดรถก่อนสัญญาครบกำหนด วิธีการเพิ่มข้อกำหนดไว้ในประกาศเพื่อบังคับให้การทำสัญญาเช่าซื้อต้องจัดทำราคาค่าใช้ทรัพย์สินไว้ล่วงหน้า เพื่อป้องกันปัญหาการเรียกค่าเสียหายจากการใช้ทรัพย์สินเกินความเป็นจริงจากผู้ให้เช่าซื้อ

5.1.1.2 กรณีตามมาตรา 574 เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กัน หรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นสาระสำคัญ ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกเสียก็ได้ และบรรดาเงินที่ได้รับมาก่อนนั้นให้รับและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย ซึ่งตามประกาศฯ ข้อ 4 (4) กำหนดว่าผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ในกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กันและให้ผู้ให้เช่าซื้อมีหนังสือบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ใช้เงินรายงวดที่ค้างชำระนั้น ภายในเวลาอย่างน้อยสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อได้รับหนังสือ และผู้เช่าซื้อละเลยไม่ปฏิบัติตามหนังสือนั้น ดังนั้น เมื่อมีการผิดนัดสามงวดติด ๆ กัน ผู้ให้เช่าซื้อได้มีหนังสือบอกกล่าวให้ลูกหนี้ใช้เงินที่ค้างชำระภายในสามสิบวัน แล้วลูกหนี้ไม่ชำระ ผู้ให้เช่าซื้อจึงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาและรับเงินที่ชำระมาแล้ว พร้อมกับเรียกร้องเอารถยนต์ที่เช่าซื้อคืน ซึ่งตามปัญหาที่กล่าวมาในบทที่ 4 นั้น ปัญหาจากการเรียกค่าใช้ทรัพย์สินนับตั้งแต่บอกเลิกสัญญาจนถึงเวลาที่ผู้เช่าซื้อส่งมอบรถคืน ผู้ให้เช่าจะเรียกค่าเสียหายจากการขาดประโยชน์จากการนำรถออกให้เช่าได้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วก็ไม่น่าจะ ผู้ให้เช่าซื้อจะนำรถออกให้เช่าแน่หรือไม่ และจะได้ราคาเท่าไร แต่ความเสียหายที่ปรากฏให้เห็นได้ในเวลาที่สัญญาเลิกกันแล้ว แต่ผู้เช่าซื้อยังคงครอบครองใช้ประโยชน์ คือ ผู้ให้เช่าขาดราคาจากการได้รับค่างวดจากค่าเช่าซื้อที่ต้องผ่อนชำระเป็นงวดรายเดือน จึงเห็นว่าค่าเสียหายส่วนนี้ที่ผู้ให้เช่าซื้อควรได้รับ ไม่ควรจะต่ำไปกว่ากรณีที่ไม่มีการผิดนัดแล้วผู้เช่าซื้อจะต้องผ่อนชำระค้างงวดให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ และเมื่อนำตารางราคากำหนดค่าใช้ทรัพย์สินตามที่เสนอมาข้างต้นมาใช้ประกอบก็สามารถนำมาใช้ในกรณีที่ไม่สามารถเรียกรถคืนได้และให้ใช้ราคาแทน ก็สามารถกำหนดราคาได้จากจำนวนเงินที่เหลือภายหลังที่มีการเรียกร้องให้คืนรถ

5.1.2 ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

5.1.2.1 กรณีที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้ ตามข้อ 4 (4) นั้น ผู้เช่าซื้อต้องผิณฑชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อต้องมีหนังสือบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ใช้เงินรายงวดที่ค้างชำระนั้น ภายในเวลาอย่างน้อยสามสิบวัน นับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อได้รับหนังสือ และผู้เช่าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น เมื่อประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ระบุว่า “ผิณฑชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน” เมื่อเกิดความสับสนทำให้ผู้เช่าซื้อเข้าใจผิดได้ว่า ตนจะผิณฑจนถูกบอกเลิกสัญญาได้เมื่อไม่ได้ชำระค่าเช่าซื้อสามงวดติด ๆ กันเท่านั้น จึงเห็นควรแก้ไขข้อความให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยตัดข้อความคำว่าติด ๆ กันออกไปเสีย เพื่อให้ผู้เช่าซื้อทราบหน้าที่ของตนได้อย่างถูกต้อง และหาทางนำเงินค้างงวดที่ค้างมาชำระแก่ผู้ให้เช่าซื้อเพื่อมิให้ผู้ให้เช่าซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา หากตนยังประสงค์จะทำสัญญาเช่าซื้ออยู่

5.1.2.2 กรณีรถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหาย เสียหาย หรือถูกทำลายเป็นความผิดของผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นเรื่องที่พิสูจน์ความผิดได้ยากกว่าจะเป็นความผิดของผู้เช่าซื้อหรือไม่ แต่สัญญาเช่าซื้อที่เป็นรูปแบบสำเร็จที่ผู้ประกอบการจัดทำจะระบุว่าเมื่อเกิดกรณีดังกล่าวผู้เช่าซื้อจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเท่ากับจำนวนหนี้ที่ค้างชำระตามสัญญาให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ข้อ 4 (7) ได้กำหนดไว้เพียงว่า ผู้ให้เช่าซื้อที่มีสิทธิได้รับประโยชน์ตามกรมธรรม์ประกันภัย ในจำนวนหนี้ที่ยังคงค้างชำระตามสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณตามมาตรฐานการบัญชี ว่าด้วยเรื่อง สัญญาเช่าเห็นควรเสนอแนะให้กรณีรถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหายจะต้องมีการพิสูจน์ความผิดในคดีที่รถยนต์สูญหายเป็นข้อยุติเสียก่อนว่าเกิดจากความผิดของฝ่ายใด หากเป็นที่แน่ชัดว่าเกิดจากฝ่ายลูกหนี้ผู้เช่าซื้อเอง แม้จะเป็นการกระทำโดยประมาทก็ตาม ก็ให้รับผิดชอบในจำนวนหนี้ที่คงเหลือหลังจากที่ผู้ให้เช่าซื้อได้รับเงินชดเชยจากกรมธรรม์ประกันภัยแล้ว แต่ยังไม่ได้รับไม่ครบถ้วนตามจำนวนหนี้ที่เหลือในสัญญาเช่าซื้อ แต่หากกรณีมิใช่ความผิดที่เกิดจากตัวลูกหนี้เลย เห็นสมควรว่า ผู้ให้เช่าซื้อควรได้รับเงินชดเชยจากกรมธรรม์ประกันภัยเท่านั้น เพื่อเป็นการเฉลี่ยความเสี่ยงกับลูกหนี้ผู้เช่าซื้อมิใช่ให้ผู้เช่าซื้อแบกรับความเสี่ยงทั้งหมดแล้วและจะต้องรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว หากไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการสูญหายของรถยนต์ที่เช่าซื้อนั้นเกิดจากความผิดของฝ่ายใดโดยผู้ให้เช่าซื้อมิได้สูญเสียผลประโยชน์ใด ๆ เลย

5.1.3 ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค ส่วนที่ 2 ทวิ ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา ตามมาตรา 35 จัตวา เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องมิใช่ข้อสัญญาใด ตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าว ให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นว่านั้น ผู้เขียนเห็นว่า การควบคุม

สัญญาโดยบทบัญญัตินี้ยังไม่สามารถใช้ได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากจะนำมาใช้เมื่อเกิดกรณีมีข้อพิพาทแล้ว ดังนั้น ผู้เขียนเห็นควรว่า สัญญาเช่าซื้อรถยนต์ทุกรูปแบบของผู้ประกอบธุรกิจ จะต้องถูกการกลั่นกรองตรวจสอบจากคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ก่อน นำออกมาใช้กับผู้บริโภค เพื่อให้แต่ละผู้ประกอบการที่ทำการให้เช่าซื้อรถยนต์มีมาตรฐานเดียวกันในการทำสัญญา

5.2 กรณีที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ปัญหาความรับผิดชอบในค่าเสียหาย การนำสืบ และการพิสูจน์ความเสียหายเพื่อเรียกค่าเสียหายไว้ก่อน อยู่ในส่วนผลบังคับตามกฎหมายของข้อตกลงการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ เนื่องจากกฎหมายที่นำมาใช้ควบคุมในการทำสัญญาเช่าซื้อไม่มีเพียงพอ จึงทำให้เกิดปัญหาเมื่อมีการการผิดสัญญาเช่าซื้อและเรียกค่าเสียหาย ซึ่งฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อได้กำหนดข้อสัญญาสำเร็จรูปไว้ เพื่อให้ฝ่ายตนมีช่องทางเรียกค่าเสียหายได้ในทุกช่องทางจนเรียกได้ว่าเป็นการเรียกค่าเสียหายอย่างซ้ำซ้อน จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการเรียกค่าเสียหาย การนำสืบ และการพิสูจน์ ให้ชัดเจนว่า เมื่อกรณีที่เกิดปัญหาในเรื่องความรับผิดชอบเรื่องค่าเสียหายแล้วจะต้องนำบทบัญญัติใดมาใช้บังคับ ซึ่งสามารถแยกเสนอแนะได้ ดังนี้

5.2.1 เสนอให้มีการร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเช่าซื้อรถยนต์มาใช้บังคับ โดยเฉพาะเพื่อความถูกต้องและเป็นธรรม ต่อการตีความกฎหมายที่นำมาใช้บังคับในการกำหนดค่าเสียหายให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

5.2.2 ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาข้อ 5 (2) กรณีผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระเบี้ยปรับกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหรือเงินอื่นใด ผู้ให้เช่าซื้อจะกำหนดเบี้ยปรับเกินอัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้าชั้นดีรายย่อย ของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) บวกสิบ (MRR+10) ต่อปี ของจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ได้คืน เมื่อหลักเกณฑ์ของประกาศฯ ในข้อนี้ระบุให้สามารถเรียกเบี้ยปรับได้ในอัตราไม่เกินกำหนด MRR+10 (อัตราดอกเบี้ยสำหรับลูกค้าชั้นดีรายย่อย (MINIMUM RETAIL RATE) ของธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) บวกสิบ (MRR + 10) ต่อปี) ในกรณีผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อหรือเงินอื่นใด ตามสัญญาเช่าซื้อจำนวนเงินที่จะต้องมีการผ่อนชำระ คือ เงินค่าเช่าซื้อหรือเรียกว่า ค่างวดรถ เป็นเงินที่ได้มีการรวมเอาเงินลงทุน + ดอกเบี้ย + ภาษีมูลค่าเพิ่ม เอาไว้แล้ว การที่กำหนดให้มีการเรียกเบี้ยปรับจากเงินดังกล่าวได้อีก จึงเสมือนเป็นการเรียกดอกเบี้ยที่ซ้ำซ้อน ทำให้ผู้เช่าซื้อที่ผิดนัดซึ่งไม่มีความสามารถผ่อนชำระตามงวดเดิมได้อยู่แล้ว จะต้องแบกรับภาระมากขึ้นไปอีก จึงควรกำหนดให้การเรียกเบี้ยปรับจากการผิดสัญญาเช่าซื้อ จะต้องมิใช่เบี้ยปรับของจำนวนเงินค่าเช่าซื้อที่ผิดนัด

5.2.3 ผลบังคับตามกฎหมายของข้อตกลงการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ กฎหมายที่นำมาใช้บังคับยังไม่มีความชัดเจนและยังไม่เพียงพอกับการนำมาใช้บังคับเมื่อเกิดปัญหาของการทำข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งตามพระราชบัญญัติเช่าซื้อของ

อังกฤษ (The Hire-Purchase Act 1965) มีความชัดเจนเรื่องบทบัญญัติการกำหนดเงื่อนไขหรือข้อความที่ตกลงกันในสัญญาเช่าซื้อ กล่าวคือ หากในสัญญาเช่าซื้อ มีข้อความบางประเภท เช่น

1. เงื่อนไขที่ให้อำนาจแก่ผู้ให้เช่าเข้าไปในบ้านหรือที่ดินของผู้เช่าเพื่อยึดทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืน

2. เงื่อนไขที่ตัดสิทธิมิให้ผู้เช่าซื้อคืนสินค้า กรณีนี้หากเปรียบกับกฎหมายของไทย จะปรับได้กับเรื่องกรณีของสัญญาเช่าซื้อที่ระบุว่า ผู้เช่าซื้อตกลงว่าเป็นการเช่าซื้อตามสภาพ และจะไม่ยกเอาปัญหาเรื่องสภาพทรัพย์สินที่เช่าซื้อมาเป็นข้ออ้างในการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง และเงื่อนไขของสัญญา และให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบแม้ในเหตุทรัพย์สินที่เช่าซื้อเกิดความชำรุดบกพร่องหรือในเหตุสุดวิสัย

3. เงื่อนไขที่ให้ผู้เช่าซื้อ มีภาระต้องชำระเงินเกินกว่าที่พระราชบัญญัติกำหนดไว้ ซึ่งของไทยควรกำหนดเงื่อนไขไว้ในประกาศคณะกรรมการฯ

4. เงื่อนไขที่ว่าใครก็ตามที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ให้เช่าซื้อในการทำสัญญาเช่าซื้อ ให้ถือว่าเป็นตัวแทนของผู้เช่าซื้อด้วย

5. เงื่อนไขที่ทำให้ผู้ให้เช่าซื้อหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในกรณีที่ตัวแทนของผู้ให้เช่าซื้อ ทำผิดพลาดในการทำสัญญา

6. เงื่อนไขใด ๆ ก็ตามที่มายกเลิกมาตราต่าง ๆ ในตัวพระราชบัญญัติ หรือทำให้ผู้ให้เช่าซื้อหลุดพ้นจากหน้าที่หรือภาระใด ๆ ตามกฎหมาย ให้สัญญานั้นเป็นโมฆะ

ผู้เขียนขอเสนอให้ตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาควรระบุผลบังคับของสัญญาที่มีการตกลงเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นให้มีผลที่ทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะเช่นเดียวกับกฎหมายของอังกฤษด้วย

5.3 เมื่อกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ไม่มีความชัดเจนที่จะแก้ไขปัญหา การตีความและผลบังคับตามกฎหมายของข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ได้ ตามที่ผู้เขียนได้เสนอแนะมาดังกล่าวข้างต้นถึง การแก้ไขบทบัญญัติบางข้อของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯ ที่มีความขัดแย้งกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้มีผลสอดคล้องไปในทางเดียวกันและให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และเสนอให้มีการร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการเช่าซื้อรถยนต์ออกมาใช้บังคับเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหากการตีความและผลบังคับตามกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันของข้อตกลงเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่าควรจัดให้มีคณะกรรมการกลางในการตรวจสอบทั้งก่อนการออกสัญญา มาเพื่อใช้ในการทำสัญญาเช่าซื้อทุก ๆ สถาบันที่ทำธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์จะต้องส่งสัญญาเช่าซื้อที่นำไปใช้จริงให้แก่คณะกรรมการตรวจสอบความชอบธรรมของสัญญา โดยระบุราคาต้นทุนของรถยนต์ที่ตกลงในแต่ละงวด ตั้งแต่วันทำสัญญาจนครบกำหนดตามสัญญาเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการใช้ราคาแทนหากมีการผิดนัดแล้วมีการฟ้องเรียกร้องให้คืนรถหรือใช้ราคาแทน หรือเป็นกรณี ที่ผู้เช่าซื้อไม่สามารถผ่อนชำระต่อไปได้แล้วยินยอมที่จะส่งมอบรถยนต์คืนแก่ผู้ให้เช่าซื้อเอง

นอกจากนี้ ตามที่ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ระบุไว้ในข้อ 5 (2) ว่า ในกรณี ผู้ให้เช่าจะกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องชำระเบี้ยปรับกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดค่าเช่าซื้อหรือเงินอื่นใด ผู้ให้เช่าจะกำหนดเบี้ยปรับเกินอัตราดอกเบี้ย MRR+10 ของจำนวนเงินที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระ ไม่ได้ ซึ่งตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ผู้เขียนได้เสนอมานี้ข้างต้นเป็นลำดับแล้วนั้น ศาลจะมองว่า เบี้ยปรับของค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระเป็นการเรียกดอกเบี้ยซ้ำซ้อน เมื่อค่าเช่าซื้อในแต่ละงวดเป็นเงิน ค่าเช่าซื้อที่รวมเอาดอกเบี้ยที่คำนวณไว้ล่วงหน้ารวมอยู่แล้วเมื่อมาคิดดอกเบี้ยหรือเบี้ยปรับจาก เงินค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระอีกจึงเป็นการเรียกดอกเบี้ยซ้ำซ้อน ดังนั้น เมื่อพบข้อเท็จจริงตามประกาศ ดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้เมื่อมีการฟ้องร้องดำเนินคดี จึงควรมีการแก้ไขบทบัญญัติใน ประกาศดังกล่าว โดยระบุให้เรียกเบี้ยปรับได้จากค่าเสียหายที่มีใช้จากค่างวดที่ค้างชำระ เพราะ มิเช่นนั้นจะเกิดผลที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างลูกหนี้ผิดนัดที่ยอมชำระเงินให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อก่อนการ ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี กับลูกหนี้ผู้เช่าซื้อที่ผิดนัดแล้วไม่ยินยอมชำระจนถูกฟ้องร้องดำเนินคดีแล้ว ได้รับผลของตามคำพิพากษาของศาลให้ชำระหนี้ในจำนวนเงินที่ต่ำกว่ากรณีที่ไม่มีการฟ้อง ทั้งนี้ ลูกหนี้ฝ่ายหลังนี้ได้ประโยชน์จากการครอบครองใช้ประโยชน์ในรถยนต์ที่เช่าซื้อเพิ่มมากขึ้น ในระหว่างเป็นคดีความด้วย ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการสลับกันของผลตามกฎหมายดังกล่าว จึงเห็นควร แก้ไขบทบัญญัติตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาฯดังกล่าวให้มีผลใช้บังคับได้ตามแนว คำพิพากษาศาลฎีกา

บรรณานุกรม

- ดารารพร ธีระวัฒน์. (2542). *กฎหมายสัญญา สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณิง ฤาไชย. (2541). *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลเกี่ยวกับกฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ภาสกร ญาณสุธี. (2549). *มองปัญหาคดีเช่าซื้อรถยนต์ให้เป็นหนึ่ง: วิธีสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ซื้อรถยนต์*. กรุงเทพฯ: บริษัท อทตยา มิเลนเนียม จำกัด.
- สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์. (2528). สัญญาสำเร็จรูปของอังกฤษ. *วารสารนิติศาสตร์*, 15(1), น. 21.
- โสภณ รัตนารณ. (2547). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: หนี้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.
- สำเรียง เมฆเกรียงไกร. (2555). *คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ ลีสซิ่ง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- อนุวัฒน์ ธรรมช. 20 ปี ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์*, 2(19), น. 5.
- สุขุม ศุภนิธน์. (2542). การควบคุมผู้บริโภคด้านการทำสัญญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541. *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์*, 2(19), น. 9.

ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจให้เข้าซื้อ และให้เช่าแบบลิสซิ่ง ข้อ 1 (2).

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจ ที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555

คู่มือการยกร่างคำพิพากษาคดีเช่าซื้อ ศาลอุทธรณ์

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2556). อัตราดอกเบี้ยให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ประจำวันที่ 1 ตุลาคม 2556. สืบค้น 10 มกราคม 2559, จาก www.bot.or.th/thai/Statistics/FinancialMarkets/Interestrates/_layouts/application/interest_rate/In_Rate.aspx

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). ดอกเบี้ยเช่าซื้อแบบเงินต้นคงที่. สืบค้น 10 มกราคม 2559, จาก www.bot.or.th/Thai/FinancialLiteracy/interest/Pages/interest8.aspx
www.thanonline.com 13 กันยายน 2554

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เข้าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็น ธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชน พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541